

LEEFWIJZE

- 08. Monnik
- 09. Leefwijze
- 10. Balans
- 11. Gebed
- 12. Lectio
- 13. Arbeid
- 14. Monasterium

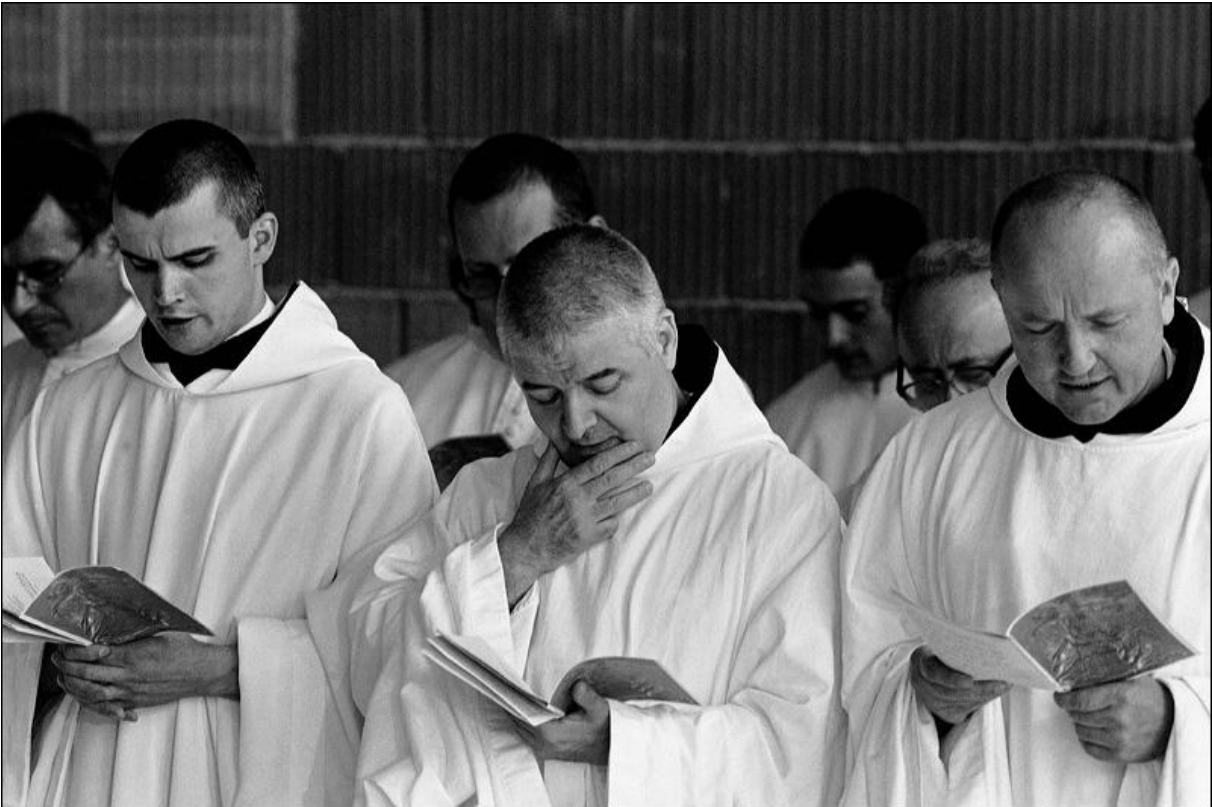
Leefwijze. Is dat puur buitenkant? De keuze voor een leefwijze komt van binnenuit – ongeacht hoe zuiver de motieven zijn. Eenmaal ingestapt in een leefwijze zal er ongetwijfeld iets aan de binnenkant gebeuren, al is het maar verzet en weerstand.

Wie in alle zuiverheid gekozen heeft voor monnik zijn, zal de leefwijze van zijn klooster in dat licht beleven en toetsen. Helpt deze leefwijze mij in mijn monnik zijn of niet? Hij zal de leefwijze die hij aantreft dienstbaar kunnen maken aan zijn eigen monastieke weg, juist omdat hij helder heeft waartoe hij gekomen is.

Wie kiest voor een monastiek kloosterleven zal doorgaans enige affiniteit met verschillende aspecten van het monastieke leefwijze hebben. Zo'n monastieke gerichtheid kan op het eerste gezicht heel heilig lijken. Er zit echter een addertje onder het gras. De eisen en verwachtingen ten aanzien van de leefwijze kunnen vanuit deze affiniteit het karakter krijgen van een persoonlijk program, waardoor de monastieke leefwijze voor iemand heel belangrijk wordt, maar niet vanuit zuivere motieven. Juist daar begint het interessant te worden. Van al wat niet of nog niet zuiver is, kan men leren – en daarvoor word je monnik, om tot bekering te komen.

Als Benedictus in navolging van de Regel van de Meester en Cassianus de verschillende soorten monniken de revue laat passeren, dan klinkt in zijn beschrijving een vet oordeel door. De Regel is echter geschreven voor ons, en niet als middel om onszelf te verheffen door op anderen neer te kijken. Juist de beschrijving van de verschillende soorten monniken die ernaast peuteren zijn een spiegel, en voor zover we ons daarin herkennen, wordt het oordeel dat we over anderen hebben tot een boemerang, en biedt juist dat die herkenning ons bouw materiaal om monniken 'volgens de Regel' te worden.

In deze les lezen we hoofdstuk 1 uit de Regel van Benedictus. In vette, cursieve letter staat wat Benedictus heeft overgenomen van de Regel van de Meester. Pas in de twintigste eeuw heeft Adalbert de Vogüé overtuigend aangetoond dat Benedictus gebruik heeft gemaakt van 'De Regel van de Meester'. Voordien dacht men dat de Regel van de Meester gebaseerd was op Benedictus. Van deze Regel van de Meester weten we niet veel met zekerheid. De Regel van de Meester (RM) heeft op zijn beurt weer geput uit Gesprek 18 van Cassianus. Beide bronteksten, RM en Cassianus, zijn te vinden in het dossier bij deze les.

¶ Regel van Benedictus

Hoofdstuk 1 OVER DE VERSCHILLENDE SOORTEN MONNIKEN

1. Men kan duidelijk vier soorten monniken onderscheiden.

2. De eerste soort is die van de cenobieten: dat wil zeggen monniken die in een klooster samenleven en dienen onder een regel en een abt.

3. Vervolgens is er een tweede soort, die van de anachoreten: dat wil zeggen kluizenaars; monniken, die niet meer door de eerste ijver van hun monnikenleven gedreven worden, maar die door een lange proeftijd in het klooster 4. met de steun van de gemeenschap geschoold zijn en geleerd hebben tegen de duivel te strijden. 5. Nadat zij zich in de gelederen van de broeders hebben geoefend voor het duel in de woestijn, zijn zij met de steun van **God sterk genoeg om verder zonder andermans hulp, alleen met eigen hand en arm veilig weerstand te bieden aan de aanvechtingen van het vlees en hun gedachten.**

6. De derde, een heel slechte soort monniken, is die van de sarabaieten. Zij zijn niet als goud in de oven beproefd door enige regel die op wijze ervaring steunt, maar zij zijn week als lood. 7. Doordat zij met hun werken de wereld trouw blijven is hun kruinschering een kennelijke leugen tegenover God. 8. Zij leven met tweeën of drieën of zelfs alleen zonder herder, niet in de schaapstal van de Heer opgesloten maar in die van henzelf. Als enige wet hebben zij hun begeerten en verlangens; 9. alles wat hun aanstaat en wat zij verkiezen noemen ze dan ook heilig, en wat hun niet bevalt houden ze voor ongeoorloofd.

10. De vierde soort monniken zijn de zogenaamde gyrovagen, die hun hele leven lang de verschillende landstreken doortrekken en voor drie of vier dagen te gast blijven in de cellen van de verschillende monniken. 11. Altijd zwerven zij rond en nooit hebben zij een vaste woonplaats. Zij zijn de slaven van hun eigen grillen en hun onmatige zucht tot eten, en zijn in alle opzichten nog slechter dan de sarabaieten. 12. Over de erbarmelijke levenswijze van al deze mensen kan men beter zwijgen dan spreken.

13. Wij laten hen dan ook voor wat ze zijn en willen nu ertoe overgaan om met Gods hulp een regel op te stellen voor de sterkste soort: de cenobieten.

uit de **REGEL VAN DE MEESTER**

HOOFDSTUK 1 OVER DE SOORTEN VAN MONNIKEN : HUN DRANK, HUN GEDRAG EN HUN LEVEN IN DE GEMEENSCHAPPEN

- I. Het is duidelijk dat er vier soorten monniken zijn.
2. De eerste soort is die van de coenobieten, dat zijn zij die in kloosters leven en dienen onder een regel en een abt.
3. De tweede soort is die van de anachoreten, dat wil zeggen: de kluzenaars, die niet in jeugdige bekeringsijver, maar na een lange proeftijd in het klooster, 4. met de hulp van velen reeds geleerd hebben om met de duivel te strijden, 5. en goed gevormd treden zij uit de rijen der broeders, om het tweegevecht in de woestijn aan te gaan, verzekerd dat ze voortaan, zonder de hulp van een ander, door eigen hand en arm, met God en de geest, kunnen weerstaan aan de opwellingen van het vlees en de gedachten.
6. De derde is een schandelijk soort monniken: de sarabaiëten. Ik zou ze liever nog leken noemen, als niet de tonsuur van de religieuze staat me weerhield. Door geen enkele regel, noch door de ervaring als leermeester beproefd als goud in de oven (Ps.81,16), zijn ze week als lood geworden. 7. Door hun daden blijven ze nog trouw aan de wereld, en men ziet ze liegen tegen God door hun tonsuur. 8. Met tweeën of drieën of ook wel alleen, wonen zij zonder herder, niet in de schaapstal van de Heer, maar in die van hen zelf, en de willekeur van hun verlangens is hun tot wet; 9. want al wat ze denken of wensen verklaren ze heilig, en wat hun niet aanstaat, houden ze voor ongeoorloofd. 10. En terwijl ze er op uit zijn om cellen, koffertjes en pruldingen tot hun eigen beschikking te hebben, weten ze niet, dat ze hun armzalige zieltjes verliezen. 11. Voeg hieraan toe degenen die amper bekeerd zijn en in ongetemperde ijver menen, dat de woestijn een rustoord is. 12. Ze denken er niet aan, dat de duivel hen belaagt en hen wil schaden, en gaan onervaren en zelfverzekerd een tweegevecht met hem aan. Zonder twijfel vallen ze in de muil van de ervaren wolf.
13. De vierde soort monniken -men zou ze zelfs niet moeten noemen en ik zou er beter aan doen dergelijke mensen stilzwijgend voorbij te gaan dan er over te spreken- 14. is het soort, dat men de gyrovagen noemt. Heel hun leven trekken zij door de verschillende landstreken en zijn drie of vier dagen te gast in de cellen en de kloosters van verschillende monniken. 15. Zo willen zij iedere dag opnieuw ontvangen worden door verschillende mensen zoals het past bij de komst van een gast, 16. en verplichten ze dagelijks de verschillende gastheren, uit vreugde over hun bezoek, uitgelezen spijzen voor hen te bereiden, en ter ere van hun komst de dieren van het hoenderhok te slachten. 17. Door aldus dagelijks van gastheer te verwisselen, geloven zij de verschillende mensen niet tot last te zijn; en ze laten zich -als voor iemand die zo juist is aangekomen- door telkens andere personen telkens andere schotels bereiden, onder het voorwendsel van liefdadigheid op ongelegen tijd. 18. En wanneer zij, schijnbaar tegen hun zin, van hun verschillende gastheren eisen het gebod van de Apostel te vervullen, waarin hij zegt: "Legt u toe op de gastvrijheid" (Rom.12,13), 19. en zij onder voorwendsel van dit gebod na de reis vragen hun rusteloze voeten te verzorgen, zogenaamd omwille van de reis, dan zijn het niet die voeten, maar veeleer hun ingewanden, -die al van streek zijn door een overvloedig avond- of middagmaal- , die zij verlangen te verzorgen, met bekere wijn zonder einde. 20. En als de gast, uitgehongerd na de reis, de tafel heeft leeggegeten tot de kleinste broodkrumels, verklaren zij zonder schaamte aan hun gastheer dat ze dorst hebben. Als er geen gastenbeker is, vragen ze hun gastheer de drank in hun schotel te schenken. 21. Wanneer ze dan dubbel en dwars verzadigd zijn met spijs en drank, volgepropt tot misselijkheid toe, wijten ze alle gevolgen van de gulzigheid aan de vermoeienissen van de reis.
22. En voordat een nieuw bed zo'n gast opneemt, meer vermoeid van eten en drinken dan van het lopen, vertellen ze met veel overdrijving aan de gastheer over de vermoeienis van hun reis. 23. Terwijl ze hun "welverdiende rust" nemen, en ze de gastheer verplichten hun nóg overvloediger spijzen voor te zetten en een onbepaalde hoeveelheid wijn, verontschuldigen zij de reden van hun landloperij onder het mom van pelgrimstocht of terugkeer uit gevangenschap. 24. En al gauw informeren zij of er een monnik of een klooster in de buurt is, om er een halte te maken en er te verblijven, 25. wanneer ze weer zijn verder getrokken als vermoeide wezens voor wie de hele wereld als het ware gesloten is, voor wie er absoluut nergens plaats is, noch een woud, noch de grote woestijn van Egypte, 26. noch een klooster dat hen voor de dienst van God ontvangt, hen, voor wie zoals we zeiden, op de hele wereld geen plaats is. 27. Dat is juist zoals ze zeggen, de reden van hun rondzwerven: ze vinden nergens een rustplaats, of verkwikking voor hun ziel, of een algehele onderhouding van de regeltucht. 28. Aldus noemen zij zichzelf zó wijs, dat alleen zij alles afkeuren wat aan God en alle mensen behaagt. 29. En daarom trekken ze liever verder om dagelijks bij verschillende gastheren, andere en gevarieerde spijzen te krijgen, en onder voorwendsel van dorst veroorzaakt door de reis, telkens

weer bekers vol wijn te kunnen drinken. 30. Dit doen zij dus, zodat het lijkt, dat zij veeleer dagelijks voor hun keel pelgrimeren dan voor hun ziel.

31. En als na twee dagen bij dezelfde gastheer doorgebracht, de fijne spijs geleidelijk minder worden opgediend, 32. en hij de volgende dag 's morgens de gastheer bezig ziet, niet met het koken van een maaltijd, maar met de werkzaamheden van zijn cel, 33. oordeelt hij het aanstonds beter een andere gastheer te zoeken, en nauwelijks aangekomen, is hij alweer vertrokken. 34. Dan haasten ze zich om afscheid te nemen van die karig geworden gastheer, en terwijl ze zich druk maken met het vertrek uit een dergelijk logies, vragen ze de gastheer te bidden voor hun afreis. 35. Ze reppen zich zó alsof iemand hun op de hielen zit, alsof bij andere gastheren de maaltijden reeds kant en klaar op hen staan te wachten.

36. En als ze dan op een kleine afstand van het klooster de cel van een monnik vinden, rusten ze er uit en zeggen dat ze van heel ver komen, van de grenzen van Italië. 37. Schijnbaar nederig en met gebogen hoofd, dissen ze aan die gastheer weer een verzinsel op over hun pelgrimstocht of hun gevangenschap. 38. Zij verplichten hun goede gastheer, uit medelijden met de lange reis, heel zijn armoede uit te storten in de pannen en op tafel. 39. Vast en zeker zal ook die gastheer, na een dag of twee kaalgegeten en uitgeschud, door de gulzigaards worden achtergelaten. 40. En als dan de volgende morgen zijn persoon, zijn cel, zijn gewoonten en zijn leefregel hun tegenstaan, 41. en na twee dagen ook het door hem versoberde menu hun minder oplevert, 42. verplicht hij hem al gauw de bedelzak weer terug te geven, die reeds was gevuld met geroosterd brood van andere gastheren. 43. Daar ze in de diverse verblijfplaatsen vers brood nemen aan tafel, laten ze in hun hebzucht die bewaarde stukken beschimmelen. 44. Als ze hun bedelzak hebben teruggekregen, roepen ze aanstonds hun arm ezeltje terug uit de wei. Na de vermoënis van de zo juist gemaakte reis zou de wei het arme dier wel bevallen, als niet het logies reeds na twee dagen aan zijn meesters tegenstond. 45. Opnieuw opgetuigd en beladen met enkele tunieken en kovels, die ze onbeschaamd hebben opgevraagd aan verschillende personen, of waarvan ze sommige gastheren hebben beroofd, profiterend van een gelegenheid tot diefstal, 46. en na zich zelf voor de schijn in lompen te hebben gestoken, om aan anderen kleren te kunnen vragen, 47. zeggen ze ook deze gastheer vaarwel. En nauwelijks aangekomen zijn ze alweer vertrokken, want in hun hart horen ze reeds de lokroep van een andere verblijfplaats. 48. Het arme ezeltje wordt geslagen, gestoken, gemarteld, het buigt zijn rug en vertrekt niet. 49. Het wordt om de oren geslagen, nu zijn achterste het begeven heeft. 50. Het arme vermoeide beest! Het wordt dodelijk gekweld en met de handen geslagen, omdat men haast heeft en zich druk maakt, om naar de maaltijd van een ander klooster te snellen.

51. En als ze zijn aangekomen bij de poort van het andere klooster of van een andere monnik, roepen ze buiten: "Benedicite", met zo'n opgewekte en luidruchtige stem, 52. alsof ze die drinkbeker al in de hand kregen, waarnaar ze zullen vragen om hun dorst te stillen, zodra ze het klooster zijn binnengegaan. 53. En de poort binnenrijdend, laden ze al af nog vóórdat ze zijn aangemeld en ontvangen; 54. alsof ze er gekomen zijn om een plicht te vervullen, of in opdracht van iemand, worden de bedelzakken binnen reeds aangeboden voordat de gast zelf is ontvangen. 55. En hij haast zich alleen naar het oratorium, omdat hij versmacht van verlangen naar wijn: onder voorwendsel van dorst veroorzaakt door de reis, vragen ze 's morgens vroeg al om water, opdat ge uit liefde wijn zult aanbieden aan uw gast.

56. Door hun zwervend bestaan kennen die mensen zelf immers de vasten niet, 57. en als ze aankomen bij personen die vasten, verplichten ze hen de vasten te breken ter ere van de komst van de gast, 58. ofwel schamen ze zich niet hun met eigen mond te zeggen, dat hij veeleer vast uit gierigheid omdat men de gast niet wil verkwikken na de reis. 59. En door hun gewone gulzigheid op hun zwerftochten, dwingen ze hen die in het vasten volharden, deze te schenden, terwijl ze alles wat ze zich durven veroorloven, toeschrijven aan de vermoënis van de reis. 60. En ze weten niet, dat als ze de vasten en onthouding niet kunnen beoefenen, en ze zich nooit vestigen op een of andere plaats, zij niet om een noodzakelijke reden gedrongen worden tot rondtrekken, maar dat de begeerte tot eten hen hiertoe aanzet, 61. terwijl ze heel gerust aankomen en brood zoeken te eten van andermans arbeid en graag hun zweet afdrogen aan de strozakken voor vreemdelingen in de bedden van de verschillende gastheren. 62. Wanneer ze onpasselijk zijn door de overmaat van spijs en drank, willen ze op deze strozakken aan hun slaap voldoen, 63. en daar ze in feite bezig waren met hun zwerftocht omwille van de gulzigheid en altijd verwaarloosd hebben de psalmen te leren, 64. antwoorden ze met eigen mond, dat hun botten moe zijn van de tocht en dat ze niet van het bed kunnen opstaan, hoewel men hen in goede gezondheid 's avonds aan tafel heeft zien eten. 65. Zodra de morgengetijden van het Werk Gods uit zijn, staan ze als het ware zuchtend en vermoeid op. 66. Dan, na zich 's morgens vroeg verwarmd te hebben met wijn en een stuk brood te hebben gevraagd, ofwel na zich gehouden te hebben als zieken die graag wat te

drinken hebben, 67. verlaten zij het klooster of de cel, voor de schijn gebogen onder de voorgewende ziekte, maar in stilte ervan verzekerd, dat ze weer zullen lopen als gezonde mensen, zodra ze de poort uit zijn.

68. Maar omdat ze niet willen, dat de abt van een klooster, krachtens zijn gezag, ten bate van hen, zijn gedachten laat gaan over al wat ze nodig hebben, 69. hadden ze tenminste zelf ergens een cel moeten bouwen en daarin blijven leven naar eigen goeddunken, en zélf hun gedachten laten gaan over hetgeen nodig is in hun eigen bestaan. 70. En als ons leven hun niet bevalt, konden zij ons tenminste hun eigen levenswijze tot voorbeeld stellen. 71. Door zich aldus nooit ergens te vestigen, worden ze genoodzaakt dagelijks te zwerven, te bedelen, te zweten en te zuchten, liever dan op één plaats te blijven, er te werken en er te leven. 72. Iedere dag gaan ze opnieuw binnen in de cellen van anderen als nederige gasten, alleen het hoofd gebogen, om vervolgens trots en ondankbaar na twee dagen weer op te breken. 73. En zoals mensen aan wie noch de levenswijze, noch de handelwijze van de verschillende gastheren, noch de tucht van enig klooster bevalt, verkiezen ze liever rond te trekken dan zich te vestigen. 74. Daar ze altijd zwerven langs verschillende plaatsen, weten ze niet bij wie ze een toevlucht kunnen vinden voor hun ziekten, en om de maat vol te maken, weten ze niet, waar hun graf te vinden.

75. Laten we dus, omdat we grote achting hebben voor de eerste soort, die der coenobieten, waarvan het de Wil van God is dat ze dienen en beproefd worden, terugkeren naar hun regel.

76. Broeders, de Heer roept ons dagelijks toe: “Bekeert u tot Mij en Ik keer tot u terug” (Zach. 1,3). 77. Ons bekeren tot God, broeders, dat is dus niets anders dan ons afkeren van het kwaad zoals de Schrift zegt: “Vlucht het kwaad, doe enkel wat goed is” (Ps 34,12). 78. en als wij ons afkeren van het kwaad, beschouwen wij de Heer, 79. en terwijl Hij aanstonds Zijn gelaat over ons doet lichten (Ps 67,2) en ons Zijn hulp geeft, verleent Hij terstond Zijn genade aan wie er om vragen (vgl. Mt 7,7), laat zich zien aan wie zoeken, doet open voor wie kloppen (Lc 11,9). 80. Deze drie gaven van de Heer worden tezamen geschonken aan hen, die niet hun eigen wil, maar die van God willen doen, want wat de Heer ons beveelt in de geest is iets anders dan waartoe het vlees ons aanziet in de ziel. 81. En “door wie men overwonnen is, van hem is men de slaaf” (2 Pe 2,19).

82. Welnu, de Heer heeft in Zijn Kerk overeenkomstig het wezen der Drievuldigheid, drie graden van onderricht ingesteld. Op de eerste plaats de profeten (1 Kor 12,28), op de tweede plaats de Apostelen (vgl Ef 4,11), op de derde de leraren, 83. opdat door hun leiding en onderricht de kerken en scholen van Christus bestuurd worden. 84. Zo nemen zij in hun taak als herders de schapen van God op in hun heilige schaapskooien en onderrichten hen, zoals de Heer door de profeet Jesaja zegt (Jeremia 3,15!): “Ik zal u herders geven naar mijn hart, die u zullen weiden met tucht”. 85. En de Heer zelf zegt aan Petrus: “Simon, zoon van Johannes, weid mijn schapen” (Joh 21,17), 86. “en leer hen onderhouden wat Ik u geboden heb. En zie Ik zal met u zijn alle dagen tot aan de voleinding der wereld”(Mt 28,20).

87. Allen die nog het onverstand tot moeder hebben, vinden er daarom baat bij onder het gezag van een overste te staan, opdat ze de weg van hun eigen wil zullen verleren, door hun levenswandel te richten naar het goeddunken van een leraar. 88. Het is immers de Heer, die ons door de leraar beveelt, omdat, zoals Hij boven gezegd heeft (v. 86), Hij met die leraars is voor altijd alle dagen tot aan de voleinding van de wereld. 89. Het is duidelijk, dat Hij geen ander doel heeft dan ons op te bouwen door hun bemiddeling, zoals de Heer zelf het zegt tot Zijn leerlingen, die onze leraars zijn: “Wie u hoort, hoort Mij en wie u versmaadt, versmaadt Mij” (Lc 10,12). 90. Als we dus ook doen wat we van de leraars horen, brengen we niet meer ten uitvoer wat wij willen, 91. zodat Hij op de dag van het oordeel niets in ons zal vinden, waarop de duivel aanspraak kan maken in de hel, 92. omdat de Heer altijd datgene in ons heeft verwezenlijkt, wat Hij de glorie waardig kon keuren.

Johannes Cassianus uit het ACHTTIENDE GESPREK, van abt Piamun

DE DRIE SOORTEN VAN MONNIKEN

Eerste hoofdstuk

Hoe wij bij onze aankomst in Diolcos door abt Piamun werden ontvangen

Nadat we de Vaders hadden gesproken, wier Gesprekken ik op schrift heb gesteld, werd ons verlangen steeds heviger om ook de verderop gelegen streken van Egypte te bezoeken, waar de heiligen groter in aantal waren en ook volmaakter leefden.

Wij reisden voort en kwamen, eer gedreven door het verlangen om de heiligen aldaar op te zoeken dan door de noodzaak van onze weg, in het plaatsje Diolcos aan, gelegen aan een van de zeven mondingen van de Nijl. We hadden gehoord dat daar door de oude Vaders meerdere zeer beroemde cenobietenkloosters waren gesticht, en onmiddellijk zijn we als begerige kooplui om zo te zeggen op onderzoeksvaart gegaan, gedreven door de hoop op een grotere winst.

Langdurig dobberden wij rond en onze nieuwsgierige ogen zagen overal uit naar die aanzienlijke bergen van de deugd, totdat onze rondgaande blikken allereerst, als was hij een hoge vuurtoren, abt Piamun ontdekten, de leidsman en tegelijk de priester van alle kluizenaars die daar woonden. Zoals de stad uit het evangelie (Mt. 5, 14), zo was hij boven op de hoge berg geplaatst en hij straalde vanzelf dadelijk voor onze ogen. Om de opzet van mijn werk en de omvang van dit boek niet te buiten te gaan, heb ik gemeend stilzwijgend voorbij te moeten gaan aan zijn buitengewone daden en wonderen, die hij voor onze ogen verrichtte: waarlijk een getuigenis van Gods genade voor zijn verdiensten. Ik heb immers niet beloofd om over de wonderen van God te verhalen, doch om voor het nageslacht bepaalde dingen, die ik mij herinneren kan, op te tekenen over de instellingen en de praktijken van de heiligen: ik heb de lezers alleen onderricht over het volmaakte leven willen geven en geen overbodige stof tot bewondering, zonder enig nut voor de verbetering van hun ondeugden.

De zalige Piamun ontving ons met de meest hartelijke welkomstwoorden en gaf ons het nodige om ons te verkwikken met een gastvrijheid die er zijn mocht. Hij begreep dat wij niet van de streek waren en informeerde met belangstelling, vanwaar wij kwamen en waarom wij Egypte bezochten. Toen hij vernam dat wij van een klooster in Syrië waren en uit verlangen naar de volmaaktheid hierheen gekomen waren, sprak hij ons toe als volgt.

Tweede hoofdstuk

De woorden van abt Piamun: hoe de onervaren monniken door het voorbeeld van de ouderen onderricht moeten worden

Mijn kinderen, wanneer iemand bekwaamheid in een of ander ambacht wenst te krijgen, moet hij zich met alle zorg en ijver toeleggen op het leren van dat vak dat hij verlangt te kennen en zich houden aan de lessen en de raad van volleerde meesters in dat vak of in die wetenschap. Anders blijft het bij ijdele wensen en komt men niet tot de verlangde gelijkenis met degenen van wie men de zorg en de inspanning weigert na te volgen.

Wij hebben er namelijk gekend die uit uw streken gekomen zijn en de kloosters van de broeders hebben afgereisd enkel ter kennismaking, en niet om de regels en instellingen waarvoor ze hierheen gekomen waren, over te nemen en te trachten datgene wat ze gezien of gehoord hadden, teruggetrokken in een cel, zelf in praktijk te brengen. Omdat zij de gewoonten en de manier van leven, die ze geleerd hadden, wensten te behouden, heeft men de indruk gekregen, zoals sommigen het hun plegen te verwijten, dat zij niet voor hun vooruitgang, maar om armoede en gebrek te

ontlopen, van land veranderd waren. In deze koppigheid waren ze niet alleen niet in staat om iets te leren maar ook niet om het lang in deze streken uit te houden. Aangezien zij niets veranderden, noch hun manier van vasten, noch de orde van hun psalmodie, zelfs niet hun kleding, wat zou men dan anders hebben kunnen denken dan dat zij enkel hierheen gekomen waren om te profiteren voor hun levensonderhoud?

Derde hoofdstuk

De jongeren moeten de regels die de Ouden hun stellen, niet betwisten

Als u dus, naar ik aanneem, omwille van God getrokken wordt tot de ijver om ons te leren kennen, zie dan volkomen af van alle regels waarmee ginds uw begin belast is geweest en volg met de grootste nederigheid al wat gij de Ouden bij ons ziet doen of leren. Laat u niet aan het wankelen brengen of van de navolging afhouden, als gij op het moment de reden of de zin van een of andere zaak of handelwijze niet inziet. Want degenen die gunstig en eenvoudig over alles oordelen en die zich beijveren om alles wat zij de Ouden zien doen of leren, veeleer trouw na te volgen dan te betwisten, zullen door de ervaring van het doen ook tot de kennis van al die dingen komen.

Daarentegen zal hij die al bij het eerste onderricht begint te redetwisten, nooit de waarheid binnengaan. Want de vijand, die ziet dat hij meer op zijn eigen oordeel vertrouwt dan op dat van de Vaders, zal hem gemakkelijk zo ver brengen, dat hij zelfs het belangrijkste en meest nuttige als overbodig en schadelijk gaat beschouwen. En zodoende zal de sluwe vijand hem in z'n eigen aanmatiging vangen: door hardnekkig aan zijn eigen onredelijke inzichten vast te houden, komt hij tot de overtuiging dat alleen datgene heilig is wat hij zelf in zijn eigenwijze verblindend recht en behoorlijk acht.

Vierde hoofdstuk

De drie soorten monniken die er in Egypte zijn

Het eerste nu wat ge moet weten, is, hóe onze staat is begonnen, wáár hij vandaan komt. Men kan zich immers met meer succes de wetten van een kunst die men verlangt, eigen maken, en meer worden aangezet om haar te beoefenen, als men de grootheid kent van haar stichters en grondleggers.

Er zijn in Egypte drie soorten monniken. Twee ervan zijn voortreffelijk; de derde is lauw en moet volstrekt gemeden worden.

De eerste soort zijn de **cenobieten**, dat wil zeggen die in een gemeenschap samenleven, bestuurd naar het goeddunken van een overste. Van deze soort leeft er een zeer groot aantal in heel Egypte.

De tweede soort wordt gevormd door de **anachoreten**, die, na hun vorming in een cenobietenklooster en reeds volmaakt in het actieve leven, de afzondering en de eenzaamheid hebben gekozen; aan deze levensvorm wensen ook wij deel te hebben.

De derde is de slechte soort van de **sarabaieten**.

We zullen achtereenvolgens elk van die soorten afzonderlijk uitvoeriger behandelen. Ge moet dus nu ten eerste, zoals ik zei, de grondleggers van deze drie levensstaten leren kennen. Want daaruit kan een afkeer voortkomen van de staat die men moet mijden, of een verlangen naar de staat die verdient gezocht te worden. Elke weg brengt hem die hem opgaat, noodzakelijk tot hetzelfde doel als waartoe ook hij die hem gebaand heeft, is gekomen.

Vijfde hoofdstuk

De grondleggers van het cenobietenleven

Het cenobietenleven vindt zijn oorsprong in de tijd van de prediking van de apostelen. Want zo leefde in Jeruzalem heel de menigte gelovigen, die de Handelingen van de Apostelen beschrijft: *De menigte die het geloof had aangenomen, was één van hart en één van ziel en er was niemand die iets van zijn bezittingen zijn eigendom noemde; integendeel, zij bezaten alles gemeenschappelijk. Ze verkochten hun bezittingen en goederen en verdeelden die onder allen naar ieders behoefte. Er was geen enkele noodlijdende onder hen, want allen die landerijen of huizen bezaten, verkochten deze, brachten de opbrengst mee en legden die neer aan de voeten van de apostelen; aan ieder werd daarvan uitgedeeld naar zijn behoefte* (Hand. 4, 32; 2, 45; 4, 34-35).

Toen, zei ik, was de hele Kerk zo, zoals er nu met moeite een klein aantal te vinden is in de cenobietenkloosters. Maar na de dood van de apostelen begon de menigte gelovigen te verslappen, vooral de velen die van buiten af, uit allerlei verschillende volken, tot het geloof in Christus toestroomden en van wie de apostelen, omwille van hun nog weinig ontwikkeld geloof en hun ingewortelde heidense gewoonten, niet meer hadden gevraagd dan "zich te onthouden van spijzen die aan de afgoden waren geofferd, van ontucht, van wat verstikt was en van bloed" (Hand. 15, 29). Deze vrijheid die de heidenchristenen omwille van de zwakheid van hun nog jonge geloof werd toegestaan, begon langzaam de volmaaktheid van de Kerk te Jeruzalem aan te tasten en met het dagelijks groeiend aantal gelovigen, uit het Jodendom zowel als uit het heidendom, verflauwde de ijver van dat eerste geloof. Niet alleen de christengelovigen die erbij kwamen, maar zelfs de leiders van de Kerk lieten de oorspronkelijke gestrengheid varen. Er waren er niet weinigen die wat de heidenchristenen om hun zwakheid was toegestaan, ook voor zich geoorloofd achtten en meenden zich geen enkel nadeel te berokkenen door het geloof in Christus te belijden met behoud van hun bezit en vermogen.

Zij echter die nog de ijver uit de dagen van de apostelen bezaten en die oorspronkelijke volmaaktheid indachtig bleven, verlieten de steden en de gemeenschap van hen die voor zichzelf of voor Gods Kerk een nalatig en verslapt leven geoorloofd vonden. Zij vestigden zich op afgelegen plaatsen in de nabijheid van de steden en begonnen persoonlijk en voor zichzelf datgene in praktijk te brengen waarvan zij wisten dat de apostelen het voor de gehele Kerk in het algemeen hadden ingesteld. Zo is genoemde levenswijze tot stand gekomen van de leerlingen die zich van de omgang met de anderen hebben afgezonderd. Langzamerhand met het voortgaan van de tijd, zijn zij van de grote menigte gelovigen afgescheiden en omdat zij zich onthielden van het huwelijk en afzagen van de gemeenschap van hun familie en van het leven van deze wereld, heeft men hen monniken of **μοναζοντες** genoemd, vanwege hun gestreng leven in afzondering en eenzaamheid. Voorts werden zij om het gemeenschappelijk leven dat zij gingen leiden, cenobieten genoemd en hun cellen en verblijfplaatsen cenobium.

Dit was in de oudste tijd de enige soort monniken, de eerste in tijd zowel als in genade. Vele jaren heeft zij onveranderd voortbestaan, tot aan de dagen van Paulus en Antonius. Nu nog vinden we het spoor ervan in de vurige cenobietenkloosters.

Zesde hoofdstuk

Oorsprong en begin van de anachoreten

Uit het getal van deze volmaakten zijn, om zo te zeggen, als uit een uiterst vruchtbare wortel later ook de bloemen en de vruchten van de heilige anachoreten voortgekomen. Als voorgangers in dit leven zijn bekend de heilige Paulus en Antonius, die ik zojuist al noemde. Zij hebben niet zoals sommigen, uit kleinmoedigheid of door de ziekte van het ongeduld de afzondering van de eenzaamheid opgezocht, maar uit verlangen naar een hogere vooruitgang en naar de goddelijke beschouwing; al wordt van de eerste wel gezegd dat hij noodgedwongen de woestijn is ingetrokken, om namelijk, tijdens een vervolging, aan de lagen van zijn verwanten te ontsnappen.

Zo is er dus uit de bovengenoemde levenswijze een nieuwe vorm van volmaaktheid voortgekomen. Zij die daarnaar leven, worden terecht anachoreten genoemd, dat is: die zich terugtrekken. Niet tevreden met de overwinning, behaald te midden van andere mensen, op de duistere aanvallen van de duivel, verlangen zij zich in een openlijke strijd, in een formeel gevecht, met de demonen te meten en vrezen niet, de eenzame afzondering van de woestijn te zoeken.

Zij volgen het voorbeeld van Joannes de Doper na, die zijn leven lang in de woestijn heeft verbleven, en van Elias en Eliseüs, en van diegenen van wie de Apostel zegt: *Zij zwierven rond in schapenvachten en geitenvellen, ten prooi aan ontbering, verdrukking en gebrek. Zij waren te goed voor deze wereld, doolden rond in woestijnen en gebergten en verbleven in spelonken en holen* (Hebr. 11, 37-38). Over hen ook spreekt de Heer in beelden tot Job: *Wie heeft de wilde ezel in vrijheid gelaten en zijn boeien geslaakt? Ik heb hem de woestijn tot woonplaats gegeven en de zoutsteppe tot verblijf. Hij minacht de drukte van de stad, en het razen van de drijver hoort hij niet; hij doorzoekt de bergen voor zijn weiden, en naar al wat groen is, ziet hij uit* (Job 39, 5-8). Voorts in de psalmen: *Spreken zij nu die verlost zijn door de Heer, die Hij verlost heeft uit de hand van de vijand. En even verder: Zij doolden rond in woestijn en dorre wildernis, zonder de weg naar een woonplaats in de stad te vinden. Zij leden honger en dorst, en hun leven verkwijnde. En zij riepen in hun ellende tot de Heer, en Hij bevrijdde hen uit hun nood* (Ps. 106, 2 en 4-6). En Jeremia beschrijft hen als volgt: *Zalig hij die het juk van zijn jeugd af draagt; hij zal zitten in de eenzaamheid en zwijgen: want hij heeft het op zich genomen* (Klaagl. 3, 27-28). Door hun gevoelens en door hun leven zingen zij dit woord van de psalmist: *Ik ben geworden als een pelikaan van de woestijn. Ik heb gewaakt, en ben geworden als een eenzame mus op een dak* (Ps. 101, 7-8).

Zevende hoofdstuk

Oorsprong en levenswijze van de sarabaieten

De christelijke godsdienst verheugde zich dus in deze twee vormen van monniksleven. Maar langzamerhand begon ook dat achteruit te gaan en toen ontstond er een slechte en trouweloze soort van monniken, of liever, de kwaadaardige plant die met Ananias en Safira bij het begin van de Kerk was opgekomen en door de gestrengheid van de apostel Petrus was afgesneden, begon te herleven en weer op te schieten. Steeds hebben de monniken haar verafschuwd en gevloekt, nooit heeft iemand haar nog aangenomen, zolang de schrik voor deze zo strenge uitspraak in het geheugen van de gelovigen is blijven leven. De heilige apostel gaf de eerste bedrivers van deze nieuwe misdaad zelfs niet de gelegenheid om door enige voldoening of boete genezen te worden: door een onmiddellijke dood heeft hij de uiterst gevaarlijke kiem vernietigd.

Maar langzamerhand is door een langdurige onachtzaamheid, met het verstrijken van de jaren, het voorbeeld dat de apostel bij Ananias en Safira streng had gestraft, uit de gedachten van sommigen verdwenen. En zo is dat ras van de sarabaieten ontstaan, zo genoemd met een Egyptisch woord om het feit dat zij zich van de gemeenschap der cenobieten afscheiden en ieder voor hun eigen zaken zorgen. Zij stammen af van diegenen over wie wij reeds spraken, die de evangelische volmaaktheid liever veinsden dan werkelijk in praktijk brachten, naijverig en aangetrokken door de lof van hen die de volmaakte naaktheid van Christus boven alle rijkdom van de wereld stellen.

Deze sarabaieten dan, met geringe moed een zaak nastrevend die een zeer grote kracht vergt, of door noodzaak gedwongen om het monastieke leven aan te nemen, zijn er wel op uit om met de naam van monnik betiteld te worden, maar hebben geen enkele ijver voor het leven ervan. Zij verlangen allermint naar de tucht van het kloosterleven, zij onderwerpen zich niet aan de wil van oversten en worden door geen onderricht gevormd om hun eigen wil te leren overwinnen. Zij kennen geen wettige opleiding, geen regel die door een gezond onderscheid is ingegeven. Zij verzaken slechts uiterlijk, dat wil zeggen voor de ogen van de mensen en zij wonen ofwel in hun

eigen huizen, waar ze onder het voorrecht van de naam monnik met dezelfde zaken bezig blijven als tevoren, ofwel zij bouwen cellen die ze kloosters noemen, maar waarin ze hun eigen heer en meester zijn, en ze staan niet onder de wet van het evangelie, zich niet in beslag te laten nemen door de zorg voor het dagelijks brood of door de last van een vermogen (cfr. Mt. 6, 25). Deze wet volbrengen alleen zij zonder enige ontrouwe weifeling die zich van alle bezit in deze wereld hebben losgemaakt en zich zó aan de kloosteroversten hebben onderworpen dat zij getuigen zichzelf niet meer toe te behoren.

De sarabaïeten vluchten deze gestrengheid van het cenobietenleven en wonen met tweeën of drieën in hun cellen; zij wensen niet bestuurd te worden door de zorg en het gezag van een abt: integendeel, zij zijn er vooral op uit om, los van het juk van oversten, de vrijheid te hebben hun eigen wil te doen, te gaan en uit te zwerven waarheen het hun belieft en te doen wat hun aanstaat. Meer nog dan de cenobieten putten zij zich uit voor het werk, dag en nacht, maar niet met eenzelfde geloof en eenzelfde doel. Want zij doen het niet om de vrucht ervan aan een econoom ter beschikking te stellen, maar om er geld mee te verdienen en dat zelf te houden.

Gaat eens na hoe groot het verschil tussen beiden is. De cenobieten bieden, zonder aan de volgende dag te denken, God de kostelijke vruchten aan van hun zweet; de sarabaïeten daarentegen strekken hun kleingelovige zorg niet alleen uit over de volgende dag, maar over vele jaren; ze achten God òf een leugenaar òf onbemiddeld, als kon Hij of wilde Hij hun de beloofde toereikende maat van dagelijks voedsel en van kleding niet verschaffen. De cenobieten verlangen van harte de ακτημοσύνη, dat is, van alles ontdaan te zijn, en een voortdurende armoede, de sarabaïeten streven naar overvloed van alle goederen. De eersten trachten om strijd de gestelde maat van het dagelijkse werk te overschrijden, met de bedoeling om al wat er na de heilige behoeften van het klooster over is, te besteden aan gevangenen, gasthuizen, ziekenhuizen of armen, volgens de beschikking van de abt; de laatsten werken om wat voor hun dagelijkse gulzigheid gespaard blijft, te gebruiken voor hun lust tot verkwisten of wel om het in kwaadaardige hebzucht op te potten.

Maar wij willen toegeven dat hetgeen ze met minder edele bedoeling vergaarden, mogelijk beter besteden dan wij zeggen. Doch zelfs dan evenaren ze de deugd en de volmaaktheid van de anderen niet. Want de cenobieten, die het klooster zo'n grote inkomsten bezorgen en daar dagelijks afstand van doen, volharden in een grote nederigheid en onderwerping, zich de beschikking ontzeggend over zichzelf zowel als over wat ze met hun eigen zweet verdienen: zo vernieuwen zij voortdurend, doordat ze dagelijks van de vruchten van hun arbeid afstand doen, het vuur van hun eerste verzaking. De sarabaïeten verheffen zich om het feit dat ze iets aan de armen geven, en vallen zo elke dag dieper. Het geduld en de trouw waarmee de eersten zó toegewijd in de eenmaal aanvaarde staat volharden dat ze nooit hun eigen wil uitvoeren, maakt hen alle dagen tot gekruisten voor deze wereld en levende martelaren; de laatsten doet hun slappe eigenwil ten onder gaan in de hel.

De eerstgenoemde twee soorten monniken zijn in deze streek ten naaste bij even talrijk. Maar in andere streken, die de behoeften van het katholieke geloof mij deden bereizen, is de derde soort, de sarabaïeten, overvloedig en bijna de enige die men ziet. Ten tijde namelijk van Lucius, de trouweloze ariaanse bisschop, onder de regering van Valens, moesten wij de opbrengst van een collecte naar onze broeders brengen die om hun standvastigheid in het katholieke geloof uit Egypte en Thebaïs verbannen waren naar de mijnen van Pontus en Armenië. Op deze reis hebben wij in enkele steden enig cenobietenleven gezien, maar wat de anachoreten betreft hebben we geconstateerd dat men zelfs de naam daarvan nooit had gehoord.

Achtste hoofdstuk

Een vierde soort van monniken

Er bestaat nog een andere, vierde soort van monniken, die wij sinds kort hebben zien opkomen: diegenen namelijk die zich vleien met de schijn en het uiterlijk van kluizenaars. Bij hun aanvang schijnen zij met een zekere ijver -van korte duur- de volmaaktheid van het cenobietenleven na te streven; doch spoedig worden ze lauw; zij weigeren te breken met hun vroegere gewoonten en ondeugden, zij wensen niet langer het juk van de nederigheid en het geduld te dragen, zij achten het beneden zich om zich aan het gezag van oversten te onderwerpen. Daarom zoeken zij een aparte kluis en verlangen alleen te leven. Zo kunnen ze, door niemand gestoord, door de mensen geduldig, zachtmoedig en nederig geacht worden. Deze levensvorm, of liever deze lauwheid, maakt het hun die er eenmaal door zijn aangetast, onmogelijk ooit tot de volmaaktheid te komen. Want op die manier worden hun ondeugden niet alleen niet uitgeroeid, maar ze verergeren zelfs omdat ze door niemand worden uitgedaagd. Ze zijn als een dodelijk inwendig vergif, dat hoe meer verborgen het is, des te dieper doordringt en de ongeneeslijke ziekte verwekt. Uit eerbied voor zijn kluis durft men de kluizenaar zijn ondeugden niet te verwijten, welke deze liever negeert dan geneest.

NB In een ander boek, *De Instellingen*, is Cassianus tamelijk kritisch op zichzelf. Daaruit blijkt dat teksten over “slechte” monniken bedoeld zijn als spiegel, niet als oordeel over anderen.

CASSIANUS, INSTELLINGEN, BOEK 4, 15.1.

Wat zullen wij, armzalig als we zijn, daarop zeggen? Wij verblijven in een klooster en werden toevertrouwd aan de waakzame zorg van een abbas, en we dragen onze eigen sleutels met ons mee! En schaamteloos treden we de eerbied voor onze levensstaat met de voeten terwijl we zonder te blozen openlijk zelfs ringen aan de vingers dragen waarmee we tekenen wat we verborgen houden. Noch kistjes en korven, noch zelfs koffers en kasten volstaan om alles op te bergen wat we bijeenschraapten of bij het verlaten van de wereld opzij zetten; en het gebeurt zelfs dat we voor die nietswaardige prullen, die we als onze persoonlijke eigendom verdedigen, zo in vuur en vlam geraken dat iemand het maar moet wagen iets ervan met een vinger aan te raken of we worden zo woedend dat we niet anders kunnen dan verontwaardigd met woord en gebaar lucht geven aan onze geraaktheid.